

УДК 65.011.44(045)

В. М. Ковтуненко,
асистент кафедри фінансів, обліку і аудиту,
Національний авіаційний університет, м. Київ

ІДЕНТИФІКАЦІЯ СУТНОСТІ ПОНЯТЬ "РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ" І "ЕФЕКТИВНІСТЬ" ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ЇХ ОЦІНКИ

V. Kovtunenکو,
Assistant, National Aviation University, Kiev

IDENTIFICATION OF THE ESSENCE OF TERMS "ENTERPRISE EFFECTIVENESS"
AND "ENTERPRISE EFFICIENCY" AND METHODOLOGY OF THEIR ESTIMATION

У статті розглянуто сутність понять, наведено сутність, походження понять "результативність" та "ефективність", проаналізовано позиції авторів, які займаються зазначеною проблемою; розглянуто взаємозв'язок цих понять, а також визначено походження цих понять. Також у статті було обґрунтовано доцільність та важливість управління співвідношенням досягнутих результатів з витратами підприємства для успішної діяльності. Наведено також взаємозв'язок результативності та ефективності фінансово-виробничої діяльності підприємства, перераховано групи факторів результативності підприємства та охарактеризовано показники, що характеризують ефективність організації.

The article provides essence and origin of the concepts "effectiveness" and "efficiency", analyzed authors point of view which investigated this problem; provides correlation between this concepts and determined the origin of these concepts. The article was proved feasibility and importance of managing results according to the company costs for enterprise success. Provides correlation between effectiveness and efficiency of the financial and production activity, itemized groups of company effectiveness factors and describes indicators which characterized organization efficiency.

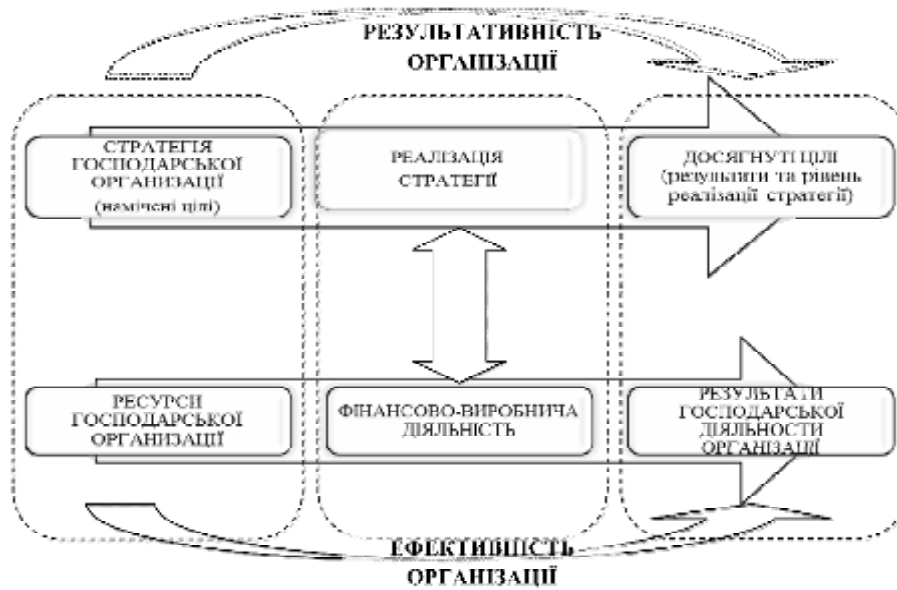
Ключові слова: результат діяльності, ефект, цілі підприємства, успіх підприємства, управління підприємством.

Key words: result, effect, companies aim, companies success, management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасних умовах функціонування підприємств України, в умовах високої конкуренції надзвичайно важливо ефективно здійснювати виробничо-господарську діяльність. Проте досягнення належної ефективної діяльності, тобто діяльності, при якій ставляться цілі та досягаються у зазначені строки із врахуванням затрачених ресурсів, — це і є вершина ділового успіху підприємства. Відомо, що в умовах ринкової економіки мета діяльності будь-якого підприємства — це макси-

мізація прибутку. Проте отримання максимального прибутку у короткостроковій перспективі не завжди призводить до задоволення потреб власників цих підприємств у майбутньому. Тому для досягнення успіху підприємства, для збільшення його інвестиційної привабливості у майбутньому необхідно управляти полем результатів та ресурсами для отримання цих результатів, тобто здійснювати результативний підхід щодо управління підприємством. Виходячи з цього, виникає необхідність визначення сутності понять "результата-

Рис. 1. Взаємозв'язок результативності та ефективності фінансово-виробничої діяльності організації

тивність" та "ефективність", які характеризують діяльність підприємства. А оскільки ці положення потребують більш поглибленого вивчення та висвітлення у сучасній науці, то в сучасному житті для досягнення успіху підприємствами, а, отже, і економіки у цілому, важливу роль відіграє розроблення теоретичних і практичних, методичних положень щодо його визначення, а також встановлення спільного та відмінного між поняттями результативності та ефективності у системі управління підприємством.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням визначення сутності цих понять займалися чимало вчених як вітчизняних, так і зарубіжних. Дослідженням проблеми визначення понять займалися такі вчені як І.О. Бланк, А.Н. Тищенко, Л.О. Лігоненко, О.І. Олексюк, Л.М. Дзюбенко, Н.А. Казима, Л.В. Догадайло, А.Г. Поршнева, Н.М. Блаженкова.

Проблема ефективності та результативності завжди посідала важливе місце серед актуальних проблем економічної науки. Зацікавленість нею зрозуміла, в першу серед власників компаній.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою даної статті є визначення понять результативності та ефективності та можливість оцінки їх.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Проблема визначення сутності, їх ототожнення чи визнання відмінностей полягає у двоякому підході до перекладу. Існує два терміни — efficiency и effectiveness, словникові еквіваленти яких однакові — "ефективність". Проте між цими термінами існує суттєва різниця: efficiency зазвичай відноситься до використання засобів (ресурсів) в той час як effectiveness (результативність) має відношення до організаційних цілей, поведінки та розвитку. В першому випадку поняття ефективності характеризує ступінь раціональ-

ності використання фінансових, організаційної, матеріальних, часових та людських ресурсів. Ефективна організація сфокусована на досягненні ефектів за рахунок структурної та ресурсної оптимізації та контролю витрат. У другому випадку термін "ефект" використовується у контексті співвідношення "причина-результат".

Прийнято вважати, що термін "ефективність" з'явився в економічній літературі у роботах У. Петті, який є родоначальником класичної політекономії, основоположником трудової теорії вартості, а також у роботах Ф. Кене. Проте як самостійне економічне поняття "ефективність" не розроблялись [2].

Думки більшості авторів сходяться на тому, що основоположником теорії економічної ефективності є відомий економіст А. Сміт, чії ідеї у подальшому розроблялись у працях Д. Рікардо, К. Маркса та інших.

Ефективність виступає індикатором розвитку. Намагаючись підвищити ефективність конкретного виду діяльності чи їх загалом, ми визначаємо конкретні заходи, що сприяють процесу розвитку та виключаємо ті з них, які призводять до регресу.

Як категорія, ефективність має дві сторони — якісну та кількісну. Якісна сторона відображає її логічний, теоретичний зміст, тобто сутність категорії. Кількісна сторона розкриває дії закону економії часу, а саме, відображає економію часу при досягненні цілей виробництва в ході всього виробничого процесу та на окремих його фазах у масштабі всього народного господарства, окремих його регіонів, галузей, господарюючих суб'єктів. Тобто це і є об'єктивний критерій ефективності на всіх етапах розвитку суспільства.

Сутність результативності — це те, що можна охарактеризувати числом (результатом, що був досягнутий), тобто традиційним співвідношенням результату та витрат. Результативність підприємства рівносильна досягненню поставленої цілі. Сильний менеджмент здатен переформулювати цілі компанії, а, значить,

Рис. 2. Результативність підприємства

відповідальність, в цілі підрозділу та конкретних людей, щоб кожному співробітнику було зрозуміло, що він повинен робити, щоб компанія жила та розвивалась успішно.

Варто зазначити, що складником успіху підприємства є можливість його кількісного виміру. За П. Друкером правильність встановлення цілей визначається результативністю, яку вимірюють співвідношення досягнутих результатів з його витратами, тобто ефективністю. На думку А. Тищенко, Н. Кизима та Л. Догадайло, для характеристики системи менеджменту підприємства ці дві категорії варто об'єднати в одну. Таким чином, ця сукупність відображатиме спроможність підприємства встановлювати точні, конкретні та реальні цілі із врахуванням впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища та досягати їх з мінімальними витратами. При цьому науковці допускають трактування такої категорії і як ефективність, і як результативність [3].

Таке трактування, на нашу думку, є таким, з яким складно не погодитись. Отже, поняття результативність — складне, багатогранне, під яким слід розуміти сукупний результат функціонування підприємства на всіх його ланках та рівнях та характеризується низкою показників міри досягнення цілей підприємства.

Огляд досліджених робіт вітчизняних та зарубіжних вчених вказує на неоднозначність визначень цих понять, ототожнення чи розмежування цих понять. Проте не можна заперечувати тісний взаємозв'язок цих понять, їх взаємодоповнюваність.

Результативність характеризує досягнення поставлених цілей, а ефективність — засоби, методи, способи, що застосовуються для досягнення цих цілей (рис. 1).

Діяльність організації, що функціонує в умовах невизначеності та ризиків, що особливо гостро спостерігається на сучасному етапі розвитку економіки нашої держави, змушена постійно її відслідковувати та відповідно планувати та сприяти своєму розвитку. Процес управління результативністю, в цілях реалізації стратегії господарської діяльності організації необхідно здійснювати в напрямку виявлення, оцінки та обліку впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Можна виділити три групи взаємообумовлених факторів результативності:

1 — загальносистемні фактори, що визначають передумови ефективного функціонування організації, до яких відноситься міра реалізації принципів діяльності організації, організаційна культура, обумовленість системи відбору та оцінки організаційних рішень, наявність організаційного механізму, що здійснює координацію та забезпечує взаємозв'язок часткових процесів;

2 — зовнішні фактори — обмеження діяльності організації виробництва, що обумовлені закономірністю комунікативності систем, основними з яких є вимоги до зовнішнього середовища, обмеження інвестиційних ресурсів;

3 — фактори управління розвитком організації — наявність програми розвитку організації виробництва, забезпеченість організаційними ресурсами.

Результативність діяльності підприємства базується на ефективності та її можливо оцінити тільки на основі і з допомогою оцінки ефективності всіх сфер діяльності підприємства. Тобто економічний ефект у багатьох випадках визначається як різниця затрат до та після впровадження тієї чи іншої концепції. Такий підхід виконує функцію методологічного кредо майже всіх розрахунків економічної ефективності. Отже, ще раз доводимо, що ототожнювати поняття "результативність" та "ефективність" неможливо, проте вони перебувають у нерозривному взаємозв'язку.

Основним критерієм результативності господарської діяльності у конкурентному середовищі є співвідношення сукупності показників, що характеризують ефективність функціонування організації як системи чи її складових, у тому числі функціональних підсистем.

Складність комплексної оцінки результативності господарської організації обумовлена наступними аспектами:

— багатокомпонентністю структури результативності організації;

— багатоаспектністю поняття "ефективність" як основного критеріального параметра, що характеризує результати діяльності господарської організації;

— необхідністю обліку впливу комплексу факторів навколишнього середовища господарської організації на складові результативності;

— особливою значимістю інформаційного забезпечення процесу здійснення оцінки, з огляду широкого спектру показників та індикаторів, які потребують аналізу, інформаційна база повинна включати в себе великий обсяг різних даних [1].

Складність та багатоаспектність комплексної оцінки результативності господарської діяльності організації визначає необхідність розробки методики її проведення. Проте при формуванні системи показників ефективності роботи підприємства, варто дотримуватись певних принципів таких, як:

1) забезпечення взаємозв'язку критерію і системи конкретних показників ефективності роботи підприємства;

2) відображення ефективності усіх ланок господарської діяльності;

3) важливість застосування показників ефективності в управлінні різними ланками діяльності на підприємстві;

4) виконання найбільш важливими показниками стимулюючої функції у процесі використання наявних резервів зростання ефективності роботи підприємства того чи іншого виду діяльності.

Система показників результативності, що побудована з урахуванням вказаних принципів, включає в себе групи:

1) узагальнюючі показники ефективності виробництва (діяльності підприємства);

2) показники ефективності використання праці (персоналу);

3) показники ефективності використання виробничих основних і оборотних активів;

4) показники ефективності використання фінансових коштів (оборотних коштів і капітальних вкладень) [4].

Кожна з груп включає в себе набір показників, які у повній мірі дадуть змогу отримати повну і чітку оцінку тієї чи іншої ланки господарської діяльності підприємства.

Основними напрямками, за якими визначається результативність сьогодні є:

— оцінювання результативності виробництва з метою забезпечення оптимальної стратегії управління;

— оцінювання результативності підприємства з метою визначення його привабливості як потенційного об'єкта інвестування;

— оцінювання результативності підприємства на макрорівні з боку держави.

Значного поширення набули чотири концепції аналізу результативності діяльності і розвитку компаній [4], вибір здійснюється в залежності від мети використання, відповідно застосовуються різні інформаційна база та показники, які аналізуються:

1) ринкова (визначається результативність показниками конкурентоспроможності й ринкової вартості);

2) фінансова (аналізуються показники прибутковості, економічної доданої вартості);

3) витратна (результативність виражається у показниках собівартості, а також коефіцієнтах економічності);

4) неекономічна (нефінансова) (результативність відображається показниками задоволеності клієнтів, інноваційністю діяльності).

Незважаючи на значну кількість методик та концепцій задля оцінки результативності діяльності підприємства все ж слід обирати таку систему показників, яка підходить для конкретного підприємства із врахуванням особливостей його діяльності.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеної роботи, слід вказати на важливість понять результативність та ефективність діяльності підприємства для забезпечення стійкого та направлено на довгострокову перспективу розвитку підприємства. Доцільність урахування можливостей мультиплікативного впливу різних результатів функціонування і розвитку підприємства, а також у сучасних економічних умовах, у період загострення економічної та фінансової кризи у нашій державі особливо серйозно слід використовувати узагальнюючий підхід до визначення результативності на основі впровадження системи збалансованих показників оцінки.

Література:

1. Блаженкова Н.М. Теория и методология анализа влияния управленческого учета на результативность хозяйственной организации. — Екатеринбург: Институт экономики Уральского отделения РАН, 2008. — 243 ст.

2. Проблема эффективности в современной науке / Под ред. А.Д. Урсула. — Кишинев: Изд-во Штиинца, 1985. — 256 с.

3. Дарміць Р.З. Взаємозв'язок результативності та економічної ефективності в системі менеджменту підприємства / Дарміць Р.З., Вацик Н.О. // Науковий вісник НЛТУ України. — 2010. — Вип. 20.12. — С. 153—161.

4. Косянчук Т.Ф. Результативність діяльності підприємства та її діагностика / Косянчук Т.Ф., Галкіна Ю.Г. // Вісник Хмельницького національного університету. — 2009. — № 3. — С. 121—124.

References:

1. Blazhenkova, N.M. (2008), *Teoriya y metodolohiya analiza vliyaniya upravlencheskoho ucheta na rezul'tatyvnost' khoziajstvennoj orhanyzatsyy*. [Problem of efficiency in modern science], Ynstytut ekonomyky Ural'skoho otdeleniya RAN, Ekaterynburh, Russia.

2. Ursul, A.D. (1985), *Problema efektyvnosty v sovremennoj nauke*. [Theory and methodology of analysis of the impact on the effectiveness of management accounting business organization], Shtyyntsa, Kyshynev, Moldova.

3. Darmits', R.Z. and Vatsyk, N.O. (2010), "The relationship of the effectiveness and cost-effectiveness in the management system of the enterprise", *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 20.12, pp. 153—161.

4. Kosianchuk, T. F. and Halkina, Yu.H. (2009), "The effectiveness of the company and its diagnosis", *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*, vol. № 3, pp. 121—124.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2014 р.